

Летописна книга

Роден край

Бъди щастливо
наше родно село,
с хората си-
мили и добри!
А ние спомените мили
ще пазим
до дълбоки старини!

Стоянка Събева Чакърова
чит. секретар-библиотекар
с. Кичево

Предговор

Да се извади от мрака на миналото и напише летописна книга на с. Кичево е задача доста трудна и отговорна. И ако трябва да отговоря защо се залових такава извън силите ми задача, то е защото досега никой не е сторил това. Тя не представлява пълна история, а само едно изследване върху отделни сфери от живота и бита на населението.

Историята на едно село, като всяка друга история трябва да се гради само въз основа на строго установени истини, извлечени от документи, паметници на веществената култура и бита. Но за съжаление, тъкмо най важното е и най-оскъдно. Независимо от всичко, взех перото с желание да опазим и малкото останало от миналото на нашия роден край, незагаснало от дългия низ на изминалите години. Пред нас си отиват един по един 85-90 годишни старци. Под напора на съвременния ритъм гаснат спомени, предания и легенди. Това ме накара в срещи и беседи с възрастни хора да се зароя в техните спомени, да диря предания, легенди и преживявания. Събраното подредих и записах в настоящата летописна книга на селото.

Ще бъда доволна и благодарна на всички ония, които от любознателност или задължения прочетат тази книга и намерят неверни данни или празноти, от все сърце желая да изправят и попълнят пропуснатото, защото и едното и другото не е по силите на един човек.

Стоянка Събева – чит. секретар

с. Кичево

Родно село – Песен за с. Кичево

текст: Донка Андреева
музика: Георги Германов

Кичево – китка омайна!
Кичево – земя безкрайна!
Кичево – лъх от морето!
Кичево – нежност в сърцето!

Кичево – птица в простора!
Кичево – стройна топола!
Кичево – пристан за всеки!
Кичево – обич навеки!

Есен слиза босонога
щедрa и богата!
Зима вее в изнемога
няма студ в сърцата!

Припев: Кичево – люлка рождена!
Кичево – моя вселена!
Кичево – кътче от рая!
Кичево – сладка омая!
Кичево – кътче от рая!
Кичево – в мен си до края!

Труд усилен – бъчви пълни
радост за душата!
Свети Георги покровител
ще множи стадата!

А стопани работливи
слънце изпреварват!
Бисерни чешми игриви
жажда утоляват!

Кестените на площада
спомени нашепват!
Внуците ни за награда
пътя нов ще следват

I. Кратки сведения за историята на село Кичево

Варненски окръг

Село Кичево датира от началото на миналия век. Днешното село Куманово, което е на разстояние на два км. от село Кичево, живеели двама турски чифликчии. След, като се оженил най-големия син, на единият от тях – на име Джафер, баща му потърсил подходящо място за чифлик. За такова било избрано днешното село Кичево. Цялата местност била заета от гора. На мястото, където се намира голямата чешма, до мелницата имало хубав извор в съседство с обширна поляна. На това място бил създаден чифликът на Джафер.

През 1828 година от Копрьовко сега Гроздево дошли две семейства гагаузи и се заселили тук около чифлика. По-късно идват още 30 нови семейства. Така се полагат основите на малкото селце Джеферлии, което носи името на собственика на най-напред основания тук чифлик. Потомците на тези първи жители на Джеферлии са днес родовете - Камбуровци, Алексиевци, Карадобревци, Карагеоргиевци и Вълковци.

През 1934 година селото се преименува село Кичево и до днес то носи същото име. По време на Севастополската война в България в гр. Варна е свикана конференция, на която се взема решение чрез подписи да се узнае кого желае българският народ – русите или турците; народът е единодушен. Всички обичат своя по-голям славянски брат. Но събирачите на подписите си послужват с измама в полза на турците. Руските войски се принудили да се оттеглят. Когато българският народ разбира това, голяма част последват русите. Всички гагаузски семейства на с. Джеферлии се изселват в Бесарабия, където пристояват три години. Но измъчени от носталгията по родния край, те отново се завръщат в родното село.

Правнукът на Джафер паша – Саид ага, продава чифлика си на дядо Божко, който се приселва тук от сегашното село Рудник. От този момент в селото не живеят никакви турци. Идват нови приселници от Добруджа и село Голица, които са българи. Така Кичево се разраства, а хората стават по-заможни. Голяма част от гората е изкоренена.

Днес жителите на селото говорят още гагаузски език, което показва, че през робството са дали езика си, а са запазили вярата.

Археологически паметници в селото не са намерени до сега, както и в околностите му.

Записала историческите
данни за селото
Екатерина Николова
1968 г.

II. Историческа справка за основаването и развитието на с. Кичево и откриването на първото светско училище

Село Кичево се намира на 13 км североизточно от гр. Варна. Местността, в която е разположено селото, е продължение на Франгенското плато – високо около 360 м над морското равнище.

Предполага се, че селото е възникнало през втората половина на 17 век или в началото на 18 век. Предание разказва, че по време на турското робство тези земи били владение на Джафер паша. Той изградил тук голям чифлик. Цялата местност наоколо е била обрасла от буйни гори и пасища. По-късно този чифлик бил наследен от неговия внук – Сеид бей. Последният, за да увековечи името на своя дядо нарича селището „Джаферлий“. Това име селото носи до 1934г., когато с указ на Народното събрание селото се преименува в с. Кичево. Причините да се преименува така са: (според предание) селището е разположено на високо място, но богато на вода. Около изворите е имало много тополи и други декоративни храсти, които отдалеч изглеждали като кичест букет на това открито и високо място в сравнение с околните села. Първите заселници българи (гагаузи) идват от село Кьопрюкьой – днешното с. Гроздево, Варненско в началото на 18 век. Това са родовете на Алексиолу, Божкоолу и др. Божкоолу закупува чифлика на Сеид бей и става най-богатия род в селото (Божкоолу се преселва от с. Рудник). По-късно се преселват още 30 рода от Новозагорско, Старозагорско, Тетевенско и други, каквито са родовете на дядо Съби (Събиолар), на дядо Добри (Добриолар), Карагеорги, на дядо Вълко, на дядо Камбур и др.

През 1928г. след примирието между Русия и Турция по тези места се провежда меморандум (допитване) с цел: „Кого желае местното население – Турция или Русия“.

Болшинството от населението – тогава неграмотно, поставя палеца си (подмамено от чиновници – предимно гърци) за Турция, в резултат на което руските войски се изтеглят от българските земи.

Разбрало измамата, голяма част от населението (особено ония, които са подпомагали руските войски) тръгва заедно с руския аскер, като се заселват в днешна Бесарабия, Комратский район и др. Някои от тези семейства след 3-4 години в резултат на носталгията по родния край отново се връщат и заселват селата: Кичево, Орешак, Куманово, Винаца и др. От няколко години има възстановена връзка между гагаузите от тези села със гагаузите от селата в Бесарабия – с. Бешалма, гр. Комрат и др.

Някои от гагаузите са получили образованието си в Бесарабия. Такъв е бил Георги Киряков, който след завръщането си в с. Джаферлий бива избран за кмет в селото. Кметувал е около 30 години. По негова инициатива и със средства от населението през 1857 година е била построена църквата в селото. За това свидетелствува и каменният надпис, издълбан в мраморна плочка, вградена над входната врата на църквата. На този надпис е записано така:

„Църквата в с. Джаферлий е построена през 1857 год. от видните българи съселяни Георги Киряков (Георги чорбажди), Йови Парушев, Илия Иванов и др.“

Вероятно на каменния надпис са издълбани имената на църковните настоятели.

По думите на още живия дядо Антим Алексиев Николов – 88 годишен, със запазена памет, (училищен настоятел през 1927,28,29 и 30 год.), касиер на настоятелството бил неговият дядо – Муси Добрев. От него той е слушал, че след като построили църквата, останали пари, с които решили по-късно да построят ново училище. Строителството започнало през 1882г, за което голям дял се пада именно на дядо Муси Добрев, който е бил избран и за председател на училищното настоятелство. Строителството траяло две години и през 1884 год. било открито. Построени били 2 класни стаи и една канцелария за учителите. Това се потвърждава и от каменния надпис, вграден във фасадата на училището, където е записано така:

Училище
„Св. Климентъ”
1884
с. Джаферлий
н-ль М. Добрев

Дванадесет години след построяването на училището, т.е. през 1906 год. дядо Муси Добрев отива в гр. Ерусалим.

Новооткритото първоначално училище, в което започва да се преподава на български език просъществува до 1922 год., а името се запазва до днес. По време на Балканската и междусъюзническата война учебните часове често били прекъсвани. През 1915 год. те били прекъснати, поради обявяване на мобилизация, за една седмица. Нередовни били и учебните занятия и през 1916г., тъй като близо до селото се водели военни сражения с румънците. През 1918 год. училището било реквизирано със заповед и превърнато в склад за хранителни продукти, а в учителската стая били настанени войници. Учебните занятия били възстановени едва на 10.I.1919 год.

През 1920 год. главният учител Евтимов въвежда екскурзиите като метод на обучение. Въпреки упреците, правени му тогава от местните власти, Евтимов е успял да проведе няколко екскурзии до гр. Варна и Аладжа манастир с каруци. Екскурзиите били посрещнати с голям интерес от учениците. По това време броят на децата бързо нараства: I клас – 53 деца; II клас – 41 деца; III клас – 25 деца; IV клас – 20. Това налага да се мине на двусменно обучение – две отделения сутрин и две отделения след обяд. Нарастването на броя на децата става причина да се обсъди въпроса за превръщане на първоначалното училище в прогимназия. На 19.I.1921г. било свикано общоселско събрание, на което е бил поставен за обсъждане именно този въпрос.

През февруари 1922 год. прогимназията е била открита. Била произнесена голяма реч на откриването, изслушана с интерес от селяните. Веднага изникнал обаче и въпросът – да се учреди нов парцел за построяването на ново голямо училище, в което децата да учат от първо отделение до трети прогимназиален клас и тя била построена през 1942г.

По думите на дядо Антим Алексиев, който тогава бил 25 годишен, се разгоряла голяма борба между училищното настоятелство и местните власти. Училищните настоятели предявили иск да бъде отреден парцел, където е била селската кръчма и големия мегдан пред нея. На това място на големи празници – Лазаровден, Великден, Гергьовден, Спасовден, Св. Богородица, Димитровден и др. се виело кръшното селско

хоро. Противник на това предложение се явил Иван Тодоров, който бил кандидат да купи кръчмата и да развива търговия. Противник се явил и Никола Иванов – един от най-влиятелните хора в селото тогава. Надделява разума – угреден е точно този парцел, но се взема решение – мегдана да не се загражда, за да може на същото място пак да става селското хоро. Ограждането на двора на училището става едва след 9.IX.1944г.

Терорът, който обхваща нашата страна след деветоюнския преврат 1923г. и разразилата се икономическа криза през втората половина на 20-те години и началото на 30-те години стават причина да се забави изграждането на новото училище, въпреки, че е отредено мястото. Издаден е царски указ, защото собственикът не е имал документ.

Трудност представлявала изплащането на останалите отчуждени къщи и дворове. Забавя се проектирането, за което също са необходими средства. По тези причини строителството започва едва през 1938 год. и е завършило през 1942 година. Построени били 4 класни стаи над земята, учителска стая, дирекция и една стаичка за прислугата. Построени са и 4 избени помещения – стаи, вкопани повече от метър, поради което подпочвената влага се стичала в тези стаи. Независимо от това те се използвали за кабинет и работилница до влизането в експлоатация на новата постройка – 27.IV.1928 год.

За издаването на царския указ е ходил от Кичево Антим Алексиев Николов – председател на УН. Някои от засегнатите стопани, чиито къщи се отчуждавали, му казвали: „Ти бягаш да уредиш работата, но рано или късно това училище ще засегне и тебе.” (неговата къща също била близо до училището)

И действително: след 9.IX.1944 год., когато училището става средище и броят на децата нараства, биват отчуждени къщата и двора на дядо Антим Алексиев Николов – 1950 год., като в замяна на това му угредяват двор на хубаво място – също в центъра на селото, където живее в момента. По неговите думи майстор предприемач на училището е Атанас Георгиев, а директор на училището – Гладилов.

Така разкритата пълна прогимназия – „Св. Климент Охридски” в с. Кичево просъществува до учебната 1961/62 г., когато бива разкрит и VIII клас. Училището се превръща в средищно. В него се записват ученици от останалите села: Куманово, Осеново, Долище, Орешак, Кранево и Ген. Кантарджиево. В Долище Началното училище е закрито през 1974г. В Орешак прогимназията е закрыта през 1959г., в Климентово – през 1964г.

През месец септември 1972 год. училището се оглавява от др. Никола Костадинов Стойнов.

Председател на ИК на Общинския народен съвет е др. Любомир Георгиев – бивш директор на училището – от 1959 до 1963 г.

Секретар на общинския партийен комитет р др. Иван Станчев – бивш директор на училището от 1963 до 1967 г.

Икономиката на селото е укрепнала. Стабилизирано е държавното земеделско стопанство. Изградено е стабилно Автотранспортно предприятие. Услугите на населението се обединяват в стабилна трудовопроизводителна кооперация. Развита е богатата търговска мрежа от селската кооперация. За всички тези предприятия е изградена богата собствена материална база.

Миграцията на населението към гр. Варна и закриването на училищата в съставните села поставя остро на дневен ред нуждата от общежитие към средищното училище за децата от по-отдалечените села. Така през 1965 г. била закупена къщата на Алекси Антимов Алексиев (син на дядо Антим) за общежитие. Тя обаче не е достатъчна, поради което през 1969 г. към същата къща се пристрояват две по-големи стаи и една по-малка стаичка за въпросите генерално, поради което през 1971 г. започва строителството на ново общежитие със столова за 200 ученика, което е завършено през 1972 год. и открито от Стоян Тодоров – зам. председател на ОНС гр. Варна на 7.XI.1972г.

През учебната 1972/73 год. в училището се учат 212 ученика в четири класни стаи над земята и още четири класни стаи в мазите. В едната от мазите е разположена работилницата, в другата – кабинета по химия и биология, а с третата – кабинета по физика и математика, а в следващата – кабинета по история. От влагата в помещенията учебните карти са разлепени, стените – особено през зимния период – почерняват. Дървените подове издържат само по две, три години и прогниват. Много от децата боледуват от рахити и гръбначни изкривявания и др.

Всичко това много остро налага отдавна появилата се идея за строеж на пристройка и надстройка към училището. Новото училищно ръководство е подкрепено както от ИК, така и от ОПК, които са оглавявани от бивши директори на училището – обърнати с лице към проблемите на образователното дело. Започват проучвателни работи. Разширява се двора на училището, огражда се с нова ограда. Построява се нова спортна площадка на север от училището, като по този начин се изолира шума в класните стаи.

Започва проектирането на училището от НТС – Варна. Училищното ръководство защитава идеята да се проектира и построи първо пристройката, в която да се учи. След завършването ѝ ще се даде възможност да се разкрие старото училище и направи надстройката. Тази идея се възприема. Разработени са два варианта планове. Първи вариант – пристройката да бъде продължение на старото училище, като след завършването ѝ се продължи коридора. Какви са предимствата на този план? На първо място – всички класни стаи и кабинети ще бъдат разположени на юг, като същевременно от север ще бъдат изолирани от коридор и няма да се чува шумът на спортната площадка, изградена на север от училищната сграда. Втори вариант – пристройката да се изгради на мястото на спортната площадка, като между старото училище и новата част се оформи вътрешен двор. При този вариант всички нови стаи и кабинети щяха да бъдат със северно изложение, което никак не е добре за Кичево, като се има предвид откритото високо място, на което е разположено селото и големите силни виелици, които стават през зимния период. По тези причини този вариант бе отхвърлен от училищното ръководство.

Така започва строителството на пристройката към старото училище, чието строителство завършва през 1982 год. Същата е открита на 27.IV.1982 год. от адмирал Иван Добрев – Странджата. Състоя се вълнуващо пиршество.

Историческата справка
е записана от Стоянка
Събева Чакърва – читалищен с

екретар – библиотекар
с. Кичево
Данни за справката са ч
ерпени от възрастни хора
от селото през 1982 г., а
именно: Антим Алексиев,
Панайот Янакиев, Яни Андреев и др.

III. Материалния бит на село

Преди Освобождението с. Кичево представлявало малко село. Жителите му живеели свой, затворен живот, откъснат до голяма степен от градската култура. Занимавали се главно със земеделие. Сами произвеждали по-голяма част от облеклото, храната и предметите за домашни нужди. Къщите били изградени направо върху земята от плет, измазан отвън и отвътре с глина. Всяка къща имала първоначално две помещения – „стая за живеене” и „соба”. В „стаята за живеене” се влизало направо от двора. Там протичал животът на многобройната челяд, тъй като в „собата” спели само през зимата, а лете в нея натрупвали житото. Пода бил пръстен. Вечер си светели с глинени светилници. Тенекиените „газеници” като нововъведение започнали да се употребяват едва след Балканската война. Постепенно сламените покриви били заменени с едноулучни керемиди (турски). Същевременно селяните се научили да варосват не само вътрешните, но и външните стени на къщите, даже ги украсявали с тесни сини, жълти или кафяви ивици над каменния зид. Постепенно броят на помещенията се увеличил. Започнали „собата” да я строят издадена малко напред. Новообразуваното пространство между нея и къщата покривали с навес и така се сложило началото на така наречените „сундурми”. Тези примитивни домашни веранди започнали да играят важна роля в живота на домакинството. През летните горещини се използвали за спане, а денем се работило приятно под прохладният навес на голямата наведена стряха.

Домашната обстановка била крайно опростена. Мебели в съвременния смисъл на думата нямало. Всички предмети за домашна употреба се изработвали саморъчно, с изключение на глинените паници, на менците и саханите.

Огнището заемало централно място в къщата, разположено до стената, която отделя двете помещения.

До вратата обикновено закачали менците с вода. На полиците нареждали хубави паници и сахани.

Брашното държали в големи дървени сандъци. Над тях поставяли нощвите (*дървен съд, предназначен за замесване на тесто*), покрити с пъстър месал (*кърпа, с която се завива тестото, за да втаса*). Такава е била простата домашна уредба в старата къща. Всеки предмет имал строго практическо предназначение. Все пак въпреки оскъдните средства, домакинята успявала да стопли и украси домашната обстановка.

По традиция къщите били разположени навътре в дворовете, далеч от улицата. Предната част на двора служела лятно време за харман (Равен кръгъл терен, върху който се е вършеело в миналото с диканя). Лете дворовете затъвали в прах – зиме в кал.

Вода за пиене и за домашни нужди се вадела от кладенци.

Кратката история на жилището в с. Кичево показва колко е бил беден и оскъден животът в миналото. Най-отдолу постилали рогозка, върху нея черга. По-късно започнали да правят дюшеци от слама. В по-заможните семейства върху рогозката постилали козаци (Материя, изтъкана от кози косми). Възглавниците били напълнени с царевична шума или слама. За завивка служела пак някоя парцалена или вълнена черга. От единия край обикновено лягали родителите, а до тях се нареждали децата.

Подобряването на битовите условия вървяло бавно. След войните Кичевци започнали сами да си правят груби дъсчени легла. На тях спели само свекърът и свекървата. Мсово си оставало спането на земята върху рогозка.

След Първата световна война част от по-заможните семейства постепенно започват да въвеждат в къщите си градска обстановка. Миндерите били заменени с железни кревати. Появили се маси, столове, огледала. За първи път в семействата на будните селяни се появили книги, стенни календари, портрети на видни революционери. В малките белосани соби те внасяли особена светлина, защото говорели за духовни интереси.

IV. Поминък

Земеделието е бил основен поминък на Кичевци. По-голяма част от домакинствата притежавали от 20-100 дка земя. Малоимотните не могли да се препитават от собствените си ниви и се принуждавали да стават чираци на богатшите.

Основни земеделски култури били жито(пшеница), ечемик, царевица, овес, ръж, боб и др.

Обработката на земята и прибирането на реколтата в началото на нашия век се извършвало все още примитивно. Към края на месец юни се струпвали и жътва, и коситба, и возитба, и вършитба. Много грижи е създавало извозването на реколтата. С мъка са прокарвали по тях натоварените коли. Извозването продължавало за по-имотните хора повече от десетина дни. Хора и добитък се изтощавали от път, товар и жегата. Тежката и убийствена работа принуждавала селяните да си помагат, да се сдружават по време на жътва, возитба и вършитба. За да се почне извозването, кметството трябвало да вземе съответно решение за датата. Това решение се разгласявало от глашатай(кехайя), който вечер, след като се приберат хората от работа, тръгвал из селото.

Вършитбата била една от най-тежките земеделски работи. Тя започвала от тъмни зори и продължавала до късна вечер. Вършеело се на земята. Очертавали хармана, изравнявали терена. Постилали слама отгоре, за да може да се гланцира.

Харманът измитаели, почиствали, след което зареждали снопите. За вършитба на жито снопите се зареждали с класа нагоре, а за ечемик или овес снопите се зареждали с класа към земята, защото тяхното зърно лесно се ронело. След зареждането започвало вършеенето. Вършеело се с волове или коне, впрегнати в кола, а зад колата-диканя, на

която има забити кремъчни камъчета. Вършитбата с волове е било по-трудно и по-бавно. След като се посмаже горният пласт на снопите, изкарвал се добитъкът вън и стопаните с дървени вили, размествали сламата, като изваждали долния пласт отгоре. След като зърното се оронило, добитъкът се карал по-продължително време, за да се смеле сламата. Щом горният пласт започва да се купчи или пък по гърбовете на конете нападат сламки, добитъкът се изваждал от хармана. Събирането на сламата ставало с вили. С дървени грапи(търмък) се изгребвала едрата несмазана слама. Зърното се лопатирало с дървени лопати. Накрая с големи дървени гребла се събирало овършаното зърно на куп сред хармана, за да се отвее. Най-страшно е било, когато завалявал дъжд, преди да изкарат хармана. Тогава зърното трябвало да се изкарва навън да се суши и след това да се вее. Така от тъмни зори до късна вечер, без почивка, в продължение на 10-20 дни продължавала вършитбата.

С течение на времето някои по-заможни стопани си купили веялки, вършачки. Те значително улеснили работата на земеделските стопани.

Освен земеделието, силно било застъпено и лозарството. Лозята били разположени край морено – местността „Кара таш“, „Асмалар“, „Перчемлията“, курорта „Дружба“, „Варненските лозя“, „Коркулука“, „дядо Добри“, „Камарата“, „баба Иванка“. Засаждали предимно местни винени сортове – италианско, памит, димят, тасла, българ.

Преди Освобождението овощарството не било познато. Населението събирало от полето плодове от диви круши, джанки, ябълки и трънки. Обикновено след вършитбата, към втората половина на месец август, тръгвали с торби, чувалие и дълги прътове по полето да берат диви плодове. Част от набраното нацепвали и изсушавали и зиме от тях варели ошав. Дивите круши слагали в качета и ги заливали с вода. От тях получавали сок със сладникаво кисел вкус, наречен „крушовица“.

Всяко домакинство отглеждало овце, кози, свине, кокошки, пуйки, гъски, но повече за свои нужди.

Пчеларството било познато на местното население. Малко стопани отглеждали пчели и то в стари тръвни кошерища(кошери от плет).

V. Старото облекло

Както жилището, така и облеклото на кичевци в миналото не блестяло нито с разкошните си форми, нито с пъстрите цветове. В старата носия преобладавали тъмните тонове, строгите линии.

Изработването на мъжкото и женското облекло е лягало изключително върху селянката. Пък и по изработката на дрехите са съдили за уредността и сръчността на всяко домакинство. Това е един дълъг и сложен процес, към който още в доста ранна възраст са насочвали женската челяд. Предат ли възрастните, давали на малкото девойче да се учи да върти вретеното. Шият ли, и на малката мома давали гергефче (кръгла рамка, на която се опъва плат за бродиране, нашиване) да се учи да държи иглата. Още при преденето, домакинята знаела за какво облекло преди и колко трябва да напреде – вътък и основа (основни компонента, използвани при тъкането). Да се

насове и изтъче напреденото е била наистина сложна и трудна работа, особено за малограмотните жени. А тъканите една през друга били по-сложни. Но всяка девойка е желала да се научи, за да не ѝ се смеят хората.

Мъжете носили: потури, общити с гайтани; жилетка с двойни копчета; контош (шубичка, връхна дреха); широк пояс. На краката си носили емении (меки кожени обувки). Богаташите носили къси ботуши, които покривали с дълги калцуни.

Жените носили дълга долна риза; контош, общит около краищата със сърмени украшения; мамука (дюлбен), забрадка или шал. На краката си носили терлици, зимата – налъми.

Една мома трябвало да си приготви за чеиз 10-12 ризи, 10-15 тъкани фусти, та като се ожени да не търси нови дрехи.

Кичевските жени в миналото почти не познавали горната дреха. При по-студено време се замятали с вълнени шалове или път обличали гиздави кадифени кожухчета. Кожените обувки дълго време се смятали за лукс. Те се носили само в празник. През целия си живот жената износвала един най-много два чифта обувки – единия ѝ купували като се замомее, а другия – като стане булка. През останалото време стари и млади ходили с цървули, а през лятото – боси. Зиме носили вълнени чорапи с терлици. Когато улицата потъвала в кал, цървулите преливали и поради това нахлузвали дебели дървени налъми.

Дълго време момите ходили сплетени на две плитки, с открити коси. Младите булки се отличавали по цветните забрадки, украсени с дантела. Старите жени се забраждали с черни забрадки. От началото на 40-те години в селото се появили градски прически. Няколко по-смели момичета отрязали косите си и много хора им се присмивали. Въпреки това тази мода си пробивала път.

До войните мъжете носили „гайтанлии“ дрехи. Мъжкят костюм се състоял от широки, богато набрани потури, запасани с широк червен или бял пояс, елек и антерия (широка горна дреха). Отдолу обличали конопена риза. На работа ходили със стари скъсани дрехи и с „кълчищени“ ризи за икономия на памука. След първата световна война станали модерни „първите“ дрехи, тоест костюмът с панталони, който се носил повече без сако, с дебела вълнена фанела. От началото на 30-те години по-младите мъже си шиели така наречени „бричове“. Появили се и каскетите. Старите хора обаче предпочитали потурите, абите и големите вълнени кожуси. Носенето на обувки било рядък лукс. Младоженецът получавал чифт обувки на сватбата си, с които обикновено го погребвали на старини. Щом времето се затопляло тръгвали боси. Зиме слагали дебели навуца, понеже плиткия цървул трудно предпазвал краката.

Децата износвали по-стари дрехи от каките и батковците. На чистотата и външния вид на техните дрехи малко се държало.

Спалното бельо дълго време било непознато. Нощем спели с по-стари дрехи или просто с дрехите, с които ходили през деня. По-голяма част от дрехите се изработвали от домашно тъкани платове и затова били груби и тежки за носене. Освен това в дрехите нямало голямо разнообразие. За селският труженик облеклото представлявало преди всичко средство за живот, после за украса и най-малко – извор за естетическо възпитание, наслада и лично удоволствие. Затова и отношението му към дрехата (като изключим моминската премяна) не било кой знае колко грижовно.

Суровите условия на живот изработили и сурови навици и традиции. Горните дрехи се сменяли рядко. Изпира ли се веднъж годишно(обикновено лятно време на селската чешма) Бельото се сменяло веднъж седмично.

Изработила се особена стеснителност у жените, които не се решавали да облекат басмени рокли. Дълбоко залегнало убеждението, че „прилична“ е старата носия, а градското облекло е „неприлично“. Мъжете били особено консервативни към облеклото. Старите хора дълго време не се разделяли с потурите, фанелите и кожените калпаци.

Традиционната носия имала и своите добри страни – трайност и здравина. По начало нейното носене се налагало от икономия, от стремежа нищо да не се купува от пазара. От там водян началото си пренебрежението към външността, присъщо на по-възрастното поколение, строгото осъждане на „модите“. От тези минали времена произтичат навиците да не се държи на чистотата и красотата. Колкото с по-малко вкус и грижа е бил облечен един човек, толкова той бил по-скромен, по-сериозен в живота. За къпане изобщо не се е мислило. Само един път годишно се изкъпвали в морето – на Илинден (след жътва).

VI. Храненето в миналото

Кичевци гледали да живеят пестеливо затова се хранили с онова, което сами си произвеждали. Едно семейство изразходвало годишно най-много 2-3 кг захар, 10 кг сол, 1-2 шишета дървено масло. Храната била повече от скромна. Млякото и сиренето употребявали „бити“ след съответната преработка, за да им се вземе маслото. Месо не купували. „Заблажвали“ се като заколят прасето срещу Коледа, като дойде Гергьовден и след това чак на Петровден. През останалото време се хранели със зеленчуци. Употребявали най-много зрял и зелен боб, картофи, зеле, чушки и домати. Основната храна бил хлябът.

Яденето ставало между другото. Работният човек нямал време и навик да се разположи спокойно. Той присядъл на едно коляно, хранил се бързо, без да говори, повече по задължение, отколкото за удоволствие. „Какво си седнал като чорбаджия“ – смъмрил веднъж бащата най-големия си син, който се отделил в нова къща и обядвал спокойно с челядта си.

Закуска в сегашния смисъл на думата не се правило. На децата отчупвали по коматче хляб, а възрастните чакали да хапнат след като попривършат работата. Който бил по-гладен закусвал „на крак“ с яденето, останало от вечерта.

Животът на обикновения селянин бил подчинен изцяло на работата. Затова зимно време се хранили по-добре, отколкото през лятото. Ако мъжете са вкъщи, домакинята приготвяла за закуска набързо „таран“, „триеница“, „рязана чорба“ или „качамак“. За обяд и за вечеря приготвяла топло ястие. Десерт в сегашния смисъл не съществувал. Яденето се подслаждало най-малко с една паница ошаф или сварена тиква.

Лятно време, когато работили по-близо до селото, от къщи им донасяли топла храна. Ако са по-далеч, още от сутринта слагали в торбата чесън и малко сирене. Щом настъпил сезонът на чушките и доматиите, Кичевци нямали тревога с храненето. Вечер след работа, задълженията на домакинята не отпадали. Още с влизането вкъщи тя трябвало да стъкне огъня, да сложи котлето с вода и да започне „да шета“ около огнището.

Както във всяко село и тук имали местни деликатеси. Един от тях бил печенето на гергьовско агне, гагаузката баница, овчето кисело мляко.

Всяко по-заможное домакинство имало лозе и си наливало домашно вино. Бабите дробяли винена попарка на децата, за да не плачат: момченцата от малки опитвали виното и ракията: момичетата изпивали по 1-2 чаши вино, преди да отидат на хорото, за да им са зачервени бузите.

Яденето ставало по строго определен ред. Където и да се намирали, вкъщи или на полето, най-старият се прекръствал, след него останалите и тогава започвали да се хранят. Най-напред започвал да се храни най-старият в къщи, тогава всички останали. Снахата прислужвала. Последна сядала на трапезата, първа ставала от нея.

В малко по-заможните домакинства за бащата се готвело отделно, по-хубаво ядене. На храненето на децата не се обръщало голямо внимание. Докато „бозаели“ не ги дохранвали. След отбиването им ги захранвали с корички хляб и малко ядене, докато привикнат към храната на възрастните.

Кичевци, въпреки че не прияждали, по стар обичай, 1-2 пъти в годината, през време на постите „тримирели“ т.е. 3 дни не се хранили. В сряда и петък не ядели местни ястия. Постили 6 седмици преди Коледа и други шест преди Великден, 2 седмици Петровски и Богородични пости и др. Всички пости се спазвали редовно.

Бедната откъм мазнини храна на селянина, поради нейния подчертано растителен характер, с преобладаване на целулозата, подсолена и подкиселена, не допринасяла особено за запазване здравето на селянина. От спомените на по-възрастните хора, може да се направи извод, че болестите, придобити от лошото хранене (туберкулоза, стомашни страдания, болести на отделителната система) били широко разпространени.

VII. Семейство

Битът на човека, културата му, неговото поведение, цялата му дейност зависят до голяма степен от неговото домашно възпитание, от средата, в която е възприел първите си навици и е получил началните си познания за живота, първия си жизнен опит.

Тук, както в останалите села в страната, е характерно, че в дома се произвеждало всичко необходимо за живота на човека. От пазара купували само газ, сол, цървули, гвоздеи и някои дребни предмети.

Многобройните задължения в селското домакинство, което произвеждало не само храната и облеклото си, но и постелките, завивките и голяма част от инвентара си и в същото време изнасяло на пазара, за да спечели някоя пара, наложили запазването на старите, задружни форми на живот.

„Деленето“ се считало за грях, за срамна постъпка. Затова бащите и дедите наставлявали синовете и внуците „да се държат здраво един за друг“, да си помагат. Земята и почти цялото домашно имущество са били собственост на бащата – глава на домакинството. Той имал право да продава или завещава земята и останалия имот. Той ръководел семейния бюджет.

Авторитетът имал важно значение за реда и за дисциплината в семейството, където хлябът се изкарвал с пот на челото, а парите се пестели за ниви. Ето защо бащата се държал с достойнство, „думата му не ставала на две“. Външните прояви на внимание и на уважение към него също поддържали авторитета му. Синовете не смеели да пушат пред баща си, нито да стоят с калпаци или с каскети в негово присъствие. Снахите пък не смеели да се показват пред свекъра си боси крака и с открити коси, без забрадки, да се гледат в огледалото в негово присъствие или да гаят децата си. Стихвали и детските сръдни и плачове щом се появил дядото.

Никой не лягал да спи, преди да си легнат свекърът и свекървата. Най-младият син и снахата чакали да си легнат последни, за да ги завият. Никой не посягал към хляба и към яденето преди свекъра и свекървата. През време на постите само бащата имал право да си купи маслини или риба.

Имало строги бащи, които не се срамували да бият женените си синове.

Докато бащата управлявал стопанската част, майката се грижела за къщата и за домашната работа. Тя разпределяла домашните задължения между снахите. Суровите условия на живот, при които протичал животът на село, принуждавали всяко бедно и средно семейство на нечовешки икономии и лишения от най-необходимото. Почти във всяка къща свекървата държала заключени сиренето, маста и други храни. Тя отмервала всяка сутрин внимателно и скъпернически продуктите, необходими за готвене. Тя се ползувала с известни привилегии. Ако е в по-заможна семейство, преставала да ходи на работа по полето след идването на снахата. Много свекърви раждали деца заедно със снахите си и си оставали вкъщи, докато снахите с пеленачетата на гръб ходили по нивите. Свекървата имала право да стане сутрин по-късно, а вечер да си легне по-рано. Тя, за разлика от останалите членове на семейството, разполагала с известни лични средства, които събирала от продажбата на яйца, домашни птици и др. Никой освен нея нямал право да продава нещо от домашното имущество. Тези пари били неин запас. От тях тя отделяла за по-хубава премяна на неженените дъщери или пък за дребни разноси на неженените синове, които се срамували да искат пари от баща си. Свекървата разрешавала всички домашни спорове между снахите, както и споровете между синовете и снахите. Майките освобождавали дъщерите си от по-тежка домакинска работа, за да си приготвят чеиза. Заради тях „опъвали“ снахите.

Всяка семейна двойка работела с надеждата, че ще настъпи времето да се отделят със свой дом и имот. Тогава положението било по-друго. Жената добивала по-голяма самостоятелност. Самостоятелните семейства представлявали една по-прогресивна форма. С течение на времето хората се променили. Мъчно се понасяли вече строгите ограничения в голямото семейство.

VIII. Политически живот

През 1920 год. под влияние на учителката Стоянка Атанасова и нейния съпруг – комуниста Жечо Атанасов в с. Кичево се учредява партийна организация, в която учредителите са: Михаил Димитров, Добри Стоянов Цветков, Карамфил Стоянов Цветков, Илия Минев, Захари Николов, Петър Божков, Стойчо Янков, Тодор Куртев, Илия Ив. Шишков, Стоян Иванов, Христо Малаков, Велико Неделчев (апаша), Цвятко Неделчев, Димитър Мангatieв, Димитър Терзиев, Армен Славов, Костадин Чолаков и др.

През по-голямата част от съществуването на партийната група в с. Кичево отговорници (секретари) са били ту Добри Стоянов, ту Карамфил Стоянов. Те били връзката с партийните другари от гр. Варна и ППО в с. Кичево.

Скоро партийната организация нараства и заживява активен организационен живот и спечелва симпатиите на голяма част от населението. Когато в цялата страна настъпва революционен подем, в селото се създават реални условия за организиран политически живот. Първата политическа акция минава блестящо. От селото са изпратени десетки чували пшеница за гладуващото население в Поволжието (1921-1922 г.). Дейно участвуват в подготовката на Септемврийското въстание (1923 г.). Участие във въстанието не са взели, тъй като районът не се е вдигнал.

Вследствие жестокия терор и репресии след 1923 г. една част от членовете на ПО в селото са се изплашили и оттеглили. В партийната организация остават най-здравите и убедени комунисти – Добри Стоянов, Карамфил Стоянов и др.

Те водят активна антифашистка пропаганда. Пишат позиви и лозунги. С оглед да заличат следите си Добри Стоянов е натоварил дъщеря си Кина (ученичка тогава в прогимназията), която пишела много добре, да пише позивите и лозунгите, които те пласирали в с. Кичево и околните села. Бил е редовен абонат или редовно е купувал партийни вестници. Около него винаги са се събирали членове на БКП и прогресивни селяни, предимно честни членове на БЗНС, на които Добри Стоянов е разяснявал политиката на БКП и събитията отразени в партийния печат.

Основават кредитна кооперация, която отпуска дълго-срочни заеми с ниска лихва, по подема борба за защита интересите на селяните и др. Възстановени били въздържателното дружество, читалището, младежкото спортно дружество. В същото време започва оживена политическа дейност.

IX. Първият хаджия

Дванадесет години след построяването на училището т.е. през 1906 г. дядо Муси Добрев – касиер на училищното настоятелство заедно със съпругата си Димитра Мусева и техния внук Муси Алексиев, който тогава е бил на 14 години, предприемат пътуване до Божия гроб в гр. Ерусалим.

Там те престояват 3 месеца (отиват на хаджълък). Оттогава дядо Муси носи името хаджи Муси Добрев, а баба Димитра – хаджийката. Изпращането им в гр. Ерусалим било уредено от църквата. Цялото село е излязло на изпроводак. След завръщането им в селото бил направен голям молебен. Заклан бил един вол за курбан.

За всяко домакинство били донесли бакшиши от Божия гроб – икони, кръстчета и други дребни подаръци.

Оттогава техните потомци носят фамилията „Хаджиеви“.

Х. Интересни природни явления

В живота на човека има много преживени събития, които отдавна са преминали в спомени, но въпреки изтеклите години се прелистват в съзнанието, споделят се с близките и познати. Някои от тези спомени, които не представляват особен интерес минават в забвение, губят се от съзнанието. Но има такива, които нито времето, нито другите сили могат да заличат. Те остават в съзнанието на човека докато е жив. Такива интересни явления са природните бедствия. А те са: обилни дъждове, земетресения и др. Ето някои от тях:

- През февруари 1929 г. е замръзнало Черно море на дълбочина 80 см. Жителите на с. Галата (днес кв. „Галата“ преминавали разстоянието до гр. Варна по заледения участък. Намерил се един смелчага от с. Константиново, който е преминал този леден участък с биволска каруца срещу огромна сума. Пуснал най-напред юздите и като се убедил, че каруцата няма да потъне, метнал се на каруцата и преминал разстоянието до гр. Варна. Този случай бил единствения.
- През 1926 г. ваял проливен дъжд, придружен с градушка. Водата достигнала до 80 см. Пакостите били много големи, а зимъска е имало голям глад.
- През месец август 1951 г. ваял проливен дъжд - цели 7 часа без прекъсване. Водата достигнала до 1,5 метра. Прибирайки се пеша от гр. Варна за с. Кичево на спирка „Моста“ водата завлича семейство Марийка и Петко Парашкевови. Остават 5 деца кръгли сираци.
- На 15.II.1961 год. над страната ни настъпи пълно слънчево затъмнение, което започва в 9:35 ч. и завършва в 10:15 ч. Всички ученици бяхме си приготвили опушени стъкла, през които наблюдавахме. Едни следяха луната, други животните, които бягаха да се приберат за спане. Кучетата започнаха уплашено да вият. Говедата от паша се запътиха към дома. Всичко това беше много интересно.
- На 4.III.1977 год. в 21:15 часа в страната ни настъпи земетресение от VI степен по скалата на Рихтер с епицентър планината „Вранча“. Подобно явление не бяха преживели и най-възрастните жители на селото. За него се говореше доста време след това, тъй като някъде имаше нанесени сериозни щети. Подобно явление бе почувствано 12 години по-късно – на 31.VIII.1986 год. в 0 часа и 30 мин. с епицентър гр. Стражица. През месец декември 1986 год. отново последва земетресение с епицентър гр. Стражица, Велико Търновско, където нанесените щети бяха много големи. Последното земетресение тук бе почувствано по-слабо.

XI. Историческа справка за читалище „Хр. Ботев“ с. Кичево

История е неспокойната 1927 година, когато скромни и родолюбиви българи начело с няколко учители от местното училище създават ученолюбиво дружество, преименувано по-късно в читалище. За това свидетелстват инвентирани книги с печата на читалището върху който ясно се отличава годината на основаването – 1927. Факт за годината на основаването на читалището е и летописната книга на училището, в която е записано: “На 12 февруари 1927 год. учителският персонал с помощта на селяните даде комедията „Службогонци“ от Ив. Вазов, в полза на новооткритото читалище“. По това време учители в селото са били: Филомена К. Бърлева – родом от Загоричане – Македония, Райна К. Панайотова, Вяра Младенова от с. Карат, Луковитско и Стоян Панайотов.

През есента на 1928 год. в гр. София, в хотел-ресторант „Шумен“ бил проведен конгрес на който присъствувал и наш съселянин (Антим Алексиев). На конгреса се поставил въпроса за развитието на читалищното дело.

Целта на читалището била да работи за умствено развитие на населението. На Антим Алексиев били връчени два портрета – един с лика на Христо Ботев и друг – с лика на Васил Левски, както и едно българско знаме. По-нататък в летописната книга е записано „На 28 януари 1928 г. по инициатива на учителя Цветан Бекяров бе приготвен учредителен протокол и като се прочете от самия него пред 30 души селяни, който протокол бе най-внимателно изслушан от всички“. В състава на читалищния съвет влизали предимно учители. На читалището било подарено фирма от касиера на училищното настоятелство – Антим Алексиев Николов, един портрет с лика на Хр. Ботев, в много хубава рамка, изработена от Асадур Мисиртян и един портрет с лика на Васил Левски, чиято рамка била изработена от дърводелеца Александър Иванов по народност „руснак“.

На 26 февруари 1928 г. по инициатива на учителите и някои членове на читалището било дадено представление в полза на читалището, от което същото е получило 638 лева. Факт за съществуването на читалището през 1927/28 г. черпим и от спомените на Христо Добрев, който пише: „Една вечер бе изнесена пиеса. В нея участваха Стоян и Кина. Учителката Дотка, водеща забавачницата в училището, при която ходеше доброволно и нашият Ваньо, тъй като беше едва 5-6 годишен, включила и Иван в програмата да каже едно стихотворение. От малък той се е проявил като добър рецитатор. Предварително му подготвили подходящи дрешки, ботуши, мустаци и голяма островръха гугла (шапка). Като най-малък с него се открила програмата. Още като вдигнали завесата и Ваньо спокойно започнал да декламира “ Гугла съм нахлюпил с пара начело, а мустаци имам цели две къдели...” и по-нататък е трябвало да тропне с крак, но не можал да повдигне ботуша. Когато свършил гръмнали аплодисменти, а дядо Добри прибягнал и радостно го грабнал от ботушите, защото той не можел да върви с тях. От тук започнал живота на един от декламаторите по-късно на Варненската ремсова младеж.“ Тези редове са факт за участието на семейство Добреви в читалищната дейност. Те са факт за активна читалищна дейност през периода 1927/28 год.(когато Иван е бил 5-6 год.) Активна читалищна дейност са развивали учителите: Стефка Драганова, Зорка Гладилова, Станка Пейчева, Надя Страшимирова (дъщеря на

Тодор Страшимиров), Гладилев и др. Касиер на читалището е бил Муси Алексиев. Парични средства се събирали от членски внос и от художествени програми пред жителите на с. Кичево и съседните села. През периода 1933-36 год. под ръководството на Стоян Добрев средствата от сурвакането и коледуването били дадени изцяло на читалището. В тази група били привлечени младежите: Хр. Добрев, Димитър Цветков, Слави Стоянов, Парсек Асадуров, Друми Иванов, Никола Буруков, Калчо Кондратов и др. Със събраните средства били закупени столове и една топка за читалището. През 1936 г. Парсек Асадуров и Стоян Добрев закупили първите книги, между които били и томове на Зола, Балзак, Горки. Библиотеката се е помещавала в дюкяна на Съби Иванов. Между тях били книгите „Майка“, „Вратарят на републиката“ и др. През 1939 год. председател на читалищното ръководство е бил Христо Добрев. Съвместно с учителите Драганова и сем. Попови, и някои наши съселяни били подготвени и показани театрални представления като: „Балканджи Йово“, „Под игото“, „Обесването на В. Левски“. При изнасяне на пиесата „Обесването на Левски“ пише в спомените си Хр. Добрев, въпреки че другарят Парсек Асадуров беше вързан с въже под дрехите за мишниците (само символично с друго въже около шията), когато го окачихме наистина на бесилката без малко не го обесихме наистина, защото въжето се беше удължило от тялото. Беше и тревожно и смешно. Дълго се коментираше случая в селото, че Парсек наистина щял да бъде обесен.“

През 1939-40 год. при продажбата на каменна сол магазинерът Димитър Ил. Цветков събрал известна сума от купувачите, с които закупил един радиоапарат. Зимните вечери били време за слушане на новини, лекции, за седенки, за репетиции на пиеси, на театрални представления. Читалищни дейатели стават много млади хора, мечтаещи установяване на народна власт в нашата страна като: Жечка Карамфилова, Стоян Добрев, Радка и Величка Карамфилови, Кина, Христо, Жечка и Иван Добреви. Под тяхното ръководство били организирани и проведени литературно-музикални програми, вечеринки, сказки, беседи, томбули. В читалището са членували много хора, защото то се превърнало в неделима част от тяхното духовно битие. Нямамо е селянин, който да не е прекрачвал прага на това светилище. Нямамо е мома и момък които да не са извивали кръшни хора и плели ръченица на читалищната сцена.

През 1940 год. училищната сграда била отремонирана и предоставена на читалището, което се ползува и днес. Художествената самодейност се разраства, читалищните форми се обогатяват.

Наследило народните традиции на българското възраждане, след 09.IX.1944 год. читалище „Хр. Ботев“ с. Кичево развива огромна дейност. Към читалището се създават: женски народен хор, състоящ се от 40 жени, група за автентичен фолклор, танцов състав, група за народни обичаи, група за политически песни, лазарска група, коледарска група. С голям интерес и уважение се посрещат спектаклите и концертите на читалището на сцените на селските читалища в района на общината. Отличителна черта на Кичевци е тяхната възрожденска всеотдайност към художествената самодейност. През месец август 1986 год. читалището ни завоюва 2 златни медала от петия национален събор на народното творчество в гр. Копривщица.

В дългогодишната дейност на читалище „Хр. Ботев“ с. Кичево пулсират сърцата на неговите активни председатели: Хр. Добрев, Друми Иванов, Иванка Куртева, Никола Алексиев, д-р Ангелов, Донка Андреева.

Оставят трайни следи в читалищната дейност дългогодишните секретари: Екатерина Бурукова, Анка Стоянова, Илия Петров. Трайни следи в читалищната дейност са оставили: Янаки Панайотов, Славчо Георгиев (матроса), Стоян Илиев, Иван Тодоров, Калина Неделчева, Станчо и Неделчо Атанасови.

Със всяка изминала година стелажите увеличавали своето книжно богатство. Днес читалищната библиотека разполага с над 9800 тома литература. Усъвършенствува се работата с читателите.

Спечелило признателността и пълната подкрепа на обществеността читалище „Хр. Ботев“ с. Кичево насочва дейността си за по-нататъшно издигане културата на цялото население.

Изготвил справката: Стоянка Събева

Материалите са събрани и обработени през 1984/85 год. Ценна помощ при издирването окозохо: Екатерина Бурукова, Анка Стоянова, Илия Петров, Антим Алексиев, Слави Стоянов, Христо и Кина Добреви, летописната книга на училището, окръжен държавен архив гр. Варна.

XII. Загинали Кичевци във войните

Загинали в Балканската война

1912-1913 г.

1. Алеко Кост. Алеков
2. Ат. Вел. Атанасов
3. Георги Кост. Георгиев
4. Георги Кир. Йовев
5. Георги Костади. Градинаров
6. Добри Ив. Добрев
7. Димитър Ив. Стоянов-16.X.12 г. Караагач
8. Дим. Ник. Узунов
9. Дим. Добрев Узунов
10. Добри Дим. Добрев-02.IV.1913 г. Лозенград
11. Жел. Николов Колитев
12. Иван Неделчев Демиров
13. Киро Д. Деличобанов – 09.X.1912 г. Селиолу
14. Ник. Сл. Георгиев
15. Ник. Пан. Николов
16. Петър Ник. Иванов
17. Петър Ник. Узунов
18. Петър Ат. Петров

19. Пар. Пан. Парушев
20. Съби Ал. Събев – поч. 15.V.1917 г. Мусумбей
21. Симеон Божков Калчев
22. Стоян Стам. Иванов
23. Ст. Петров Малаков
24. Стамат Ив. Стаматов
25. Годор П. Костадинов
26. Янко Ст. Янков – 28.I.1917 г.
27. Димитър Н. Томов – п. 16.X.1912 г. Караагач

Загинали в Първата световна война

1915-1918 г.

1. Коста Железов Чаушев
 2. Стоян Ив. Стаматов
 3. Атанас Ненчев
- Починали в Добро поле- Югославия (Македония)

Загинали във Втората световна война

1941-1945 г.

1. Киряк Вълков –загинал в I фаза 25.X.1944 г. – Майкова чука – Югославия, с. Куршумлии, връх Гачак (не се чете точно)
2. Калчо Николов – загинал във II фаза на Отеч. война – Унгария 12.III.1945 г. с. Чехи, Унгария

*Поклон пред храбростта и величието
на нашите деди!*

ХІІІ. Кичевските чешми

Времето върви Стремително напред. Покрай големите дела местните хора, заслушани в легендите и преданията на своя край, почувствали в пулса на кръвта си извора на непреходната българска кръв, са иззидали чешми там, където бие чиста и силна вода.

Хубави каменни чешми!

Човек не може да живее сам за себе си и не може да живее само в своето време. След човека трябва да остане нещо направено за другите, сторено без мисъл за богатство и корист. Запратали ръкави, отделяли мисъл и средства за тази идея.

Така в с. Кичево и околностите му са иззидани повече от 20 чешми.

Голямата чешма било е извор в съседство с обширна поляна. Тук бил чифликът на Джафер бей. Чешмата е построена от Чорбаджи Георги (Георги Киряков), който живеел в близост до извора (в къщата на дядо Кондрат). До 1922 г. чешмата била с южно изложение. След това са я обърнали с лице към изток. Има 3 курни, 3 корита за поене на добитък и 3 корита за пране.

Копаран построена през 1885 год. от Алекси Събев Буруков. На името на родното му село Копаран (Пропой), Бургаско. Чешмата има 5 корита за водопой и две перални. В съседство има посадена голяма плачеща върба. Чешмата е с една курна.

Еничеише (Новата чешма) – построена на 19.V.1897 г. от Андрико Статев и Анаци Гудинова. Отклоняват една тръба от Копарана и образуват нова чешма с 4 корита за водопой и едно голямо перално помещение, което е полуразрошено. В близост до чешмата имаме посадени тополи. Някои от тях се счупиха от дънера. В момента има само една голяма топола. Тези хора са живели малко време в селото и след построяването на чешмата се преселили в Добруджа.

Кюнга построена от майката на Желез Николов (Кара Никола), след което се преселили в с. Доброглед, Аксаковска община. Всяка година, когато Желез идвал на панаир в селото ни, слизал до чешмата до пийне глътка студена вода от майчината чешма. Около чешмата има посадени 5-6 тополи.

Малката чешма Не е уточнена годината на построяване. До 1922 г. чешмата била с южно изложение, след това я обръщат с лице към изток. В близост до нея има посадена плачеща върба и други дървета. При обилни дъждове водата се усилва, а при продължителна суша силно намалява.

Сувата – не е уточнена годината на построяване. Намира се в близост до стопанския двор. До 1934 г. е имало едно корито-паянтово. През 1934 г. каменното корито заменя дървеното. За строителство започва вече да се използва цимент.

Водата от тази чешма е лековита при стомашно-чревни и бъбречни заболявания-казват възрастните хора.

Баба Калуша построена от Иван Георгиев (прадядото на Калчо горския). Отремонтирана на трудови начела през 1934 г.

Колокоча Тази чешма била паянтова. Нямало дори едно корито за водопой. После молдованите (тези семейства, които са дошли от Бесарабия заедно с местните

жители, отремонтирали чешмата. По-късно през 1981/82 г. чешмата отново е отремонтирана със средства от кметството.

Ялтълар В тази местност има 3 чешми. Първата чешма е на Алексиолу. Именувана е на основателя на чешмата – Алекси Сбев, който е дошъл от с. Копаран, Бургаско. Втората чешма е на дядо Иван Георгиев (прадядото на Калчо горския). Третата чешма е построена от един добружанец на име Ненчо и затова чешмата се казва „Ненчовата“. Около 1900 г. в Добруджа настъпва голяма суша. От там дядо Ненчо докарал воловете си в нашата гора. Родом бил от село Горун, Каварненско. Той имал приятел в с. Кичево. Казвал се Атанас. Идвал често у дядо Танас. Местните жители често го виждали в селото и казвали „Таназън Ненчусу гелди“ т.е. на Танас приятеля му Ненчо дойде. Когато настъпвала есента Ненчо прибирал добитъка и го откарвал обратно в неговия край. Като се запролети пак се появявал.

Ташлъ пунар тук има две чешми. На първата чешма има много вода. Курната е била от дялан камък. Около 1930 г. чешмата била отремонтирана от Гергитооглу Велико (дядото на 3 пъти Велико) със собствени средства. След години чешмата е отремонтирана от членове на БЗНС, чиито председател беше Ненко Янакиев.

Втората чешма на „Ташлъ пенар“ била направена от Никола Узунов (на Иван дрянката дядо му). След като се оженила дъщеря му, дава нивата на зет си – Неделчо Алексиев. Той отремонтирал чешмата. Настъпила голяма суша. така водата се загубва. При кишева година вода има, но малко. При сушева година водата напълно спиро.

Дялчо пунар Останала от незапомнени времена. Иван Тодоров извършил ремонт на чешмата със собствени средства.

Кантарла Чешмата е построена от Иван Илиев. Отремонтирана е от съвета около 1985 г.

Аладжа манастир Чешмата е построена през 1905 г. от Тодор Иванов Железов (на Тодор сладкаря дядо му). Преди това е било извор. Наоколо посадил върби, тополи и други дървета. След това в манастира е дошъл калугер. Казвал се Тодор.

Гюл пунар Било е кладенец. На същото място Калчо Г. Дерменджиев построил чешма. По-късно същата е отремонтирана от Никола и Янаки Дерменджиеви. Подновени били дървените корита с каменни. Месността се посещава ежегодно от редица чуждестранни туристи.

Баба Иванка Било е извор. Чешмата е построена от баба Иванка (Бабата на Неделчо Николов). Построява я през 1939 г. със собствени средства за здраве.

Стражата Чешмата е построена от Неделчо Папагала през 1925 г. По-късно при проливен дъжд водата се отбива и чешмата я преместват по-насам.

Скритулар Не е уточнена годината на построяване. Отремонтирана е от Жеко Калчев със собствени средства.

Мумерли чешме съществува от незапомнени времена. През 1923 г. чешмата се разтурила. Водата се отбила в страни. Мястото е станало мучурливо.

Синулар Останала от стари времена. Отремонтирана от виничани. Сега там няма вода. Коритата са запазени.

Къзълджик пунар Било е кладенец. Отремонтирана от виничани през 1930 г.

Беклемето Построена от дели Васил от дядо му. Чешмата имала турски фасон. Иманяри разбили чешмата. През 1985 г. се събира целия им род и отремонтират чешмата.

Камара чешме Наричат я още Божкоолу чешме. Построена е от Божкоолу (който е закупил чифлика на Джафер бей). През 1926 г. е валил проливен дъжд и водата се отбила. През 1927 г. когато са правели шосето Варна – Осеново трудоваците отремонтирали чешмата.

Кокар чешме т.е. миризливата чешма. Намира се в месността „Кокара“, където кичевци имали лозя. Построена е от незапомнени времена. Водата е миризлива, но много лековита. Чешмата се поддържаше от дядо Каптер, който почина през 1985 г. в с. Кичево на 92 годишна възраст.

Днес всички чешми в с. Кичево и околностите му се поддържат от техните потомци, от техните родственици, от кметството. Посадените дървета в миналото днес са могъщи дървета. Под техните сенки, както някога седат за отмора лозари, дървари, пастири, туристи и благославят ръката на зидаря.

Нека водата от тези чешми да тече от век на век като кръвта, която у нас тече от поколение на поколение.

В това време на водопроводи чешмата в полето, чешмата в гората утолява и жаждата и достойнството на работния човек. Глътка водица от техните чешми пих и с разтреперана десница написах този стих:

**Внуци, правнуци
тържествено, мъжествено
чуваме думи на хвала и чест!
За благородното Ви дело
с гордост
благодарим Ви, деди, днес!**

*Стоянка Събева Чакърва
чит. секр. библиотекар
в с. Кичево
20 юли 2002 г.*

Данните са черпени от:

Димитър Калчев – род. 1915 г.

Димитър Тодоров – род. 1921 г.

Петър Стоянов – род. 1920 г.

Тодор Николов – род. 1920 г.

всички от с. Кичево

XIV. Храм „Св. ВМЧН Георги“ в с. Кичево

История е неспокойната 1857 г., когато скромни и родолюбиви българи построяват църквата в с. Кичево. За това свидетелствува и каменният надпис, издълбан в мраморна плоча, вградена над входната врата на църквата. На този надпис е записано така: „Църквата в с. Джаферлий е построена през 1857 г. от видните българи съселани: Георги Киряков (Георги Чорбаджия), Йови Парушев, Илия Иванов и др.“

Главен инициатор за построяването на храма в селото е Георги Киряков.

Когато в България масово върлувала „чума“, заедно с други сънародници той заминал в Бесарабия. Тогава Георги Киряков е бил 16-годишен. Там той получава образованието си. Завръщайки се по-късно в с. Джаферлий го избират за кмет в селото. Кметувал е близо 30 години.

Правило му впечатление, че във всяко село има изградена църква или джамия. И той упорито настоявал и в нашето село да се изгради църква.

Възрастни хора от селото разказват, че са чували от своите предци за него, че е бил много инициативен, предприемчив и остроумен. Два пъти е ходил с кон до гр. Търново да иска писмено разрешение за строителството на храма.

Завръщайки се в селото той свикал общоселско събрание и обявил радостната вест. Християните приели тази вест с въодушевление.

Местото, където е изграден храма е било собственост на Илия Иванов (Шишку Илия). Той дарил имота си за новостроящия храм и активно се включил в строителството на храма.

Дървото и камъкът били материалите, които най-много използвали старите майстори.

В хода на строителните работи вземат участие млади, стари, болни и здрави. Едни носили камъни, други пръс с каруци, трети вода с бъчви. По-малките деца носили вода със стомни и бакъри. Други носили пръс с корита Трескава подготовка царяла в селото.

По едно време пристигнал Паша бей. Той настойчиво държал в селото да има джамия, макар че тук не виели турци. Замислил се малко чорбаджия Георги и му рекъл:

„Паша бей, туй ти е джамията, сочейки започнатата камбанария, а там ти е църквата.“

Така Паша бей склонил да отпочнат строителството на храма изразявайки се: „Бу гяурнан бата чъкълмаз“, т.е. „С този българин на глава не се излиза.“

Когато строили майсторите често казвали: „Правим до амина, а не докато замина.“ И наистина всичко, което са съградили е здраво. Строено с голямо старание и умение.

Ние всички ги почитаме, оценяваме старанията им за родната ни църква, мислено си спомняме за тях и казваме: „Бог да ги прости.“

Храма заема площ 304 кв. м. Носи името „Св. ВМЧК Георги“. Дворното място е

1 дка и 8 ара. Оградено е с каменна ограда и тел.

Един от първите свещеници в храма е бил поп Антим – по произход грък. Тук в храма е било и първото килийно училище (1884 г.).

Храмов празник е Гергьовден – 6 май. Коли се курбан. За целта ежегодно преди храмовия празник се събират пари. Колят агнета, телета. Един месец преди храмовия празник разрешавали животните за курбан да пасат в житата.

В църковния двор имало фурна. Там печали хляб, а също и курбана печали на фурната.

Дългогодишни църковни деятели от селото били: Муси Хаджиев, Никола Иванов (дядо Коля), Димитър Дюлгерев, Михал Калчев, Янаки Калчев Дерменджиев, Димитър Друмев, Йордан Божков, Вълчо Георгиев, Димитър Камбуров, Калчо Янакиев, Стоян Савов, Никола Неделчев, Стоянка Петрушева, Ставра Димитрова, Екатерина Георгиева, Деспа Узунова и др. А Димитър Тодоров бил дълги години певец в храма.

Дарения – храма разполага с много икони, които са дарени от местното население. Байраците и фенерите са закупени с доброволни средства от месното население. С дарения храма се сдобил с много от посудата – столове, покривки за маси, килими, черги и др. С дарителски средства е направен стенописа „Св. Георги на кон“ в северната стена на храма от отец Владимир Велков през 2004 г. Камбаните са закупени също с дарителски средства. Голямата камбана на 2 пъти е пукната от големите студове. Първата смяна е станала през 1922/23 год., а втората през 1939 г. Втората камбана е докарана от гр. София от Атанас Илиев и монтирана от същия. Малката камбана е дарена от Ив. Неделчева. Закупена е от Габровско и при пренасянето се пукнала. Наложило се да се ходи втори път. Докарана е с биволска каруца, за да не се пукне при друсане.

Електрификацията на храма е дело на жените от селото. за целта били събрани 35000 лева доброволни средства (1947 г.).

Храмът е притежател и на селскостопанска земя. Така в местността „Беклемето“ храма притежава 4 дка земя. На „Ташлъ пунар“ – 30 дка, на „Колокоча“ и „Тютюннюка“ – 6 дка.

Много труд, време, сили, средства и търпение са имали нашите предци. Ние дължим във всяко време хвала и благодарност към тях!

Съюзът за закрила на децата в България предприема в цялата страна усилена дейност за откриване на ученическа трапезария за бедните деца и сираците.

През 1928 г. енорийския свещеник Симеон Каничин открива църковна детска трапезария. В нея се хранили 13 деца и 1 възрастен. Трапезарията се помещавала в църковната къща (квартирата на свещеника) и разполагала с 1 маса, 2 пейки, 6 стола, 10 чинии, 10 вилици, 10 лъжици, 2 чаши за вода.

През 1941 г. в храма е основано православно християнско братство, което носи името „Св. ВМЧК Георги“. Негов председател е учителката Станка Пейчева. Редовни членове на дружеството са били 43 души, от които 23 момчета и 20 момичета.

Дружеството извършва просветна работа. Изнася беседи, свързани с възпитанието на децата в религиозен дух; провеждат благотворителни вечеринки; давали са средства за закупуване на писмени принадлежности за бедните ученици;

посещавали са домовете на болни хора, затворници; раздавали са милостиня; запознавали са членовете с христовото учение; разкривали в достъпна форма за детското съзнание ония добродетели, които трябва да станат ръководно начало в живота им.

Големи грижи се отделяло за развитието на църковното хорово дело. Организирали се учителски курсове за подготовка на ръководители (1944 г.).

В храма в две кутии събирали помощи. В едната кутия събирали помощи за войската, а в другата – за бедните семейства. Всяка неделя се отслужвала Св. литургия за здравето на войниците, които са на фронта, и за здравето на ранените и болни войници. Православното християнско братство откликва на всички по-важни и интересни събития от живота на народа. Възрастните хора още помнят Св. литургия за покойния цар Борис III (28.VIII.1943 г.) и заупокойните служби за 40-я ден, за 3-я месец, за 6-я месец и годишнината от неговата кончина. Тържествено забила камбаната и на 9.IX.1944 г., когато съветските войски преминали българската граница.

Православното християнско братство периодично откликва на исканията за парични средства и средства в натура на съюза на руските инвалиди. Дава помощи за старопиталищата в градовете Провадия и Варна; прави дарения за паметника на Иларион Драгостинов и много др.

Въпреки оскъдните парични средства през 1939 г. 28 човека от селото са абонирани за списание „Труд и зора“.

Християните се причестяват по 3–4 пъти в годината – по Великден, Петровден, Богородица и Коледа.

В храма са постъпвали ежегодно парични средства от Коледуване и Лазаруване.

В храма са запазени архивни материали като: регистър за ражданията, регистър за венчания и регистър за умираания от 1.I.1899 г.

С окръжно № 9856/2/1958 г. храма „Св. ВМЧК Георги“ в с. Кичево е обявен за старина. Същата година се забранява да се извършват почиствания и поправки на икони в храма без лицето да има съответното разрешение от Св. Синод.

На 21.IX.1957 г. – Деня на Рождество Пр. Богородица е чествуван 100 год. юбилей на храма.

За тази годишнина храма е основно отремонтiran. Имало е курбан. Състояло се голямо богослужение, на което са присъствували 6 свещеника от гр. Варна, между които Дякона и Владиката.

Църквата „Св. ВМЧК Георги“ в с. Кичево и камбанарията са обявени за архитектурен паметник на културата от Възраждането. Храма обслужва религиозните нужди на християните от селото. В него се извършват кръщения, опела на покойници, венчания, празнични богослужения и др.

Управлява се от църковно настоятелство, избрано от населението. Председател на това настоятелство е свещеника.

Храмът „Св. ВМЧК Георги“ с. Кичево има 147 г. история. През всичките тия години той е бил духовно прибежище и закрилник за Кичевци. При всички превратности, при всички обстоятелства, при лични скърби и нещастия кичевци всякога търсят в храма милващия отец и утешител и в умиление и съкрушение се прекланят пред неговото прославно нетленно тяло, изповядвайки прегрешенията си и ободрени, утешени и обновени с духовните и нравствени сили, излъчвани от него, продължават отново борбата си в живота с нови надежди и вяра в бъдещето.

Уважаеми читателю,

С развълнувана десница, записах тези редове

*нека храма „Св. Георги“ свети още векове!
Нека идни поколения
с мъдри размишления
съхранят този храм
станал покровител и закрилник нам!*

Историческата справка за храма
„Св. ВМЧК Георги“ с. Кичево е записана
от Стоянка Събева Чакърова-
читалищен секретар-библиотекар в с. Кичево

Исторически данни за храма черпих от ДА гр. Варна и възрастни жители от с. Кичево. А те са: Недялка Чобанова-93 г., Димитър Калчев Божков-89 г., Димитър Тодоров-83 г. Деспа Узунова-76 г., Недялка Стоянова-80 г., Руска Атанасова-81 г., Тодор Николов-83 г. На всички тях изказвам сърдечна благодарност!

м. май 2004 г.

с. Кичево (следва подпис на авторката)

Обновление на храма

През 2004 година на големия християнски празник „Гергьовден“ в с. Кичево след близо едногодишен ремонт беше открита църквата, която носи светлото име на светеца.

Средствата за ремонта на обекта в размер на 53135 бяха отпуснати от постоянната комисия за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи при МС на РБ.

Строителните работници отляха така наречения „бетонен саркофаг“, за да спасят олтара. Подновен бе балкона. Извършен бе ремонт на ел. инсталацията, на покривната конструкция, външната мазилка, ремонт на камбанарията. Последната е уникална, тъй като е изнесена извън църквата.

В храма отец Владимир Велков изрисува икона на Св. Георги на кон. Средствата за иконата и вътрешния ремонт бяха набрани от Кичевци.

По случай завършване на ремонтните работи на 5.V.2004 г. в храма „Св. ВЛМК Георги“ с. Кичево се извърши обновление от негово високопреосвещенство Варненски и Велико-преславски митрополит Кирил. Присъствуваха също свещеници от Варненска митрополия, кмета на община гр. Аксаково – Атанас Стоянов, зам. кмета Ирина Величкова, зав. отдел „Просвета, Култура и Вероизповедания“ – Ст. Крумков, секретаря на общината – Красен Георгиев, гости и много граждани.

На следващия ден – 6.V. „Гергьовден“ се проведе храмов празник. Тържествената част започна с водосвет. Отдадена бе почит на загиналите войници от с. Кичево за обединението и независимостта на България, след което храмовия празник продължи с благославяне на курбана. Заклани бяха 3 агнета. Двете бяха закупени със

средства от населението, а третото беше дарено от Петър Жеков. Много ученици, младежи, гости и граждани се стекоха да видят обновения храм.

*Камбаната на Кичево заби
ехти - от ранно утро завести:
„Зари с небесна, чудна благодат
над църквата отново ще блестят“*

м. май 2004 г.
с. Кичево

Записано от Стоянка Събева Чакърова
читалищен секретар-55

XV. Откриване на ОДЗ с. Кичево – 14.VII.1977 г.

В центъра на с. Кичево се издига просторна и светла сграда на ОДЗ, което ежедневно предлага своя уют и майчина грижа за малките възпитаници – децата от две яслени и четири градински групи.

Зиме и лете двора и сградата на заведението се оглася от звънки гласчета, от детски песни и безгрижни игри.

Но би ли било така, ако през пролетта на 1973 г. не бе се състояла срещата на партийния и стопанския актив при община с. Кичево с г-н Георги Трайков. На тази среща в едно от направената равностойка за постигнатите успехи и предстоящите задачи за изпълнение, в доклада на секретаря на ОПК Ив. Станчев ярко се открие необходимостта от ново детско заведение. Въпросът бе одобрен от Георги Трайков, който осигури средства от държавния бюджет за строителството на ОДЗ.

Наболелите въпроси трябва твърдо да се решават. И ето, направени са първите копки на заведението през есента на същата година от Любен Георгиев – председател на СОНС с. Кичево и Илчо Даскалов – инвеститор на обекта.

Проектът на заведението е типов, построен от КБС гр. Варна, с директор Илия Личев, МИП с директор инж. Андрей Димитров.

Почти 4 години продължава строителството на обекта. Бавно или бързо, в зимни или летни дни, наливат се основите. Редят се тухла след тухла. Сградата изправя ръст светла и просторна, за да приеме своите първи гости и посетители в четвъртък – 14.VII.1977 г.

Присъстващите са много – жители на с. Кичево и района. Тук са официалните гости: Стоян Тодоров – зам. председател на ОНС гр. Варна; Славчо Тодоров – окр. съветник; Сидер Сидеров – директор на дирекция „Народна просвета“ гр. Варна; Димитър Михайлов – гл. директор на БМФ, П. Петров от СО „Воден транспорт“ гр. Варна, Мария Гендова – инспектор по предучилищно възпитание при дирекция „Народна просвета“ гр. Варна, Наню Канев – административен инспектор при дирекция „Нар. просвета“, Вълканка Вълканова – директор на ОДЗ с. Белослав, Йордан Йорданов – техник при дирекция „Нар. просвета“, Иван Станчев – секретар на ОПК с. Кичево, Христо Добрев – брат на Стоян Добрев – Странджата, Никола Алексиев – директор на РПУС „Ат. Ал. - Герчо“ гр. Варна.

Тържеството бе открито от Любен Георгиев – председател на СОНС с. Кичево. Той даде думата на Иванка Русева – директор на новопостроеното заведение. И ето: редят се думи, пропити с чувство на висока отговорност. Те са отговор, признание към Партията и народа, в уверение на това, че оказаното доверие не ще отиде напразно, че целият колектив на ОДЗ с. Кичево ще положи максимални грижи за възпитаване на

децата, за да се превърнат годините от тяхната най-ранна възраст в години на едно спокойно безгрижно детство.

Вълнуваща е програмата, изнесена от група деца. С песни и стихове те изразяват своята безгранична признателност за грижите, за голямата чест и внимание, оказани им на тях – най-малките – бодрата утрешна смяна на родината ни.

След кратка програма поднасят цветя на присъстващите официални лица.

С приветствени слова към колектива и децата на заведението се обръща Иван Станчев. Настъпва най-тържествения момент от тържеството. Незабравим ще остане мигът, когато председателят на ОНС гр. Варна – Стоян Тодоров даде име на заведението и с прочувствени слова: „Да ви е честито ОДЗ „Жечка Карамфилова“ и отрязва трикоълорната лента.“

По стар български обичай пред входа на новооткритата сграда се излива менче с вода, и с хляб и сол се посрещат присъстващите на празненството, които пристъпват към разглеждане на заведението. Ето тук, в това заведение спокойно ще спят децата, ще провеждат своите игри и занятия в просторните занимални, в светлия физкултурен салон, ще вървят по широките коридори, ще влизат в богато обзаведения методичен кабинет, пералнята, обширната кухня с най-съвременно оборудване и всичко, всичко това, което блести от чистота ще принадлежи на тях децата от 1-7 год. възраст.

Щастливи са всички, които ще прекарат част от детството си тук, но най-щастливи са може би децата от първия випуск на 1977 1978 год. Името на Иванка Русева – директорка на заведението ще остане завинаги свързано с историята на ОДЗ, защото тя има щастието да поеме ръководството на живота и дейността на новото ОДЗ. Завинаги ще останат в летописната книга имената на детските учителки сформирали първия учителски колектив: Йовка Любчева – председател на съюзната организация, Цветанка Петрова, Тодорка Илиева, Румяна Димитрова, Невяна Монева, Николинка Георгиева, Пепа Димитрова, Красимира Генова.

ОДЗ „Жечка Карамфилова“ в с. Кичево бе образцово детско заведение. Много гости от различни краища на страната посещаваха този истински „дворец“, обменяха творчески опит. Всичко в него беше цветущо, но имаше солидни спонсори. Това беше БМФ гр. Варна. Те имаха сключен договор с ОДЗ с. Кичево. С разпадане на този договор останаха деца от с. Кичево и съседните села, а те бяха много малко. Капацитетът на заведението е за 150 деца. Тогава община с. Аксаково взе решение да отдаде под наем детското заведение в с. Кичево на българо-немското сдружение в срок от 10 години. Обхванати бяха деца на малцинствени социално слаби семейства от района на общината. Без заплащане техните деца бяха приютени в седмична детска градина. Щастливи са ромските семейства от общината.

В момента в детското заведение има две групи по 22 деца. Ремонтират се и другите две тела.

Ще текат годините, поколенията ще се менят, но в тази сграда ще отлитат безгрижните детски дни на много възпитаници.

Слънцето винаги ще изгрява от изток, а неговите първи лъчи като игриви зайчета ще гаят лицата на децата от яслените и градинските групи в детското заведение в с. Кичево.

м. май 2004 г.
с. Кичево
Варненска област

Материалите са събрани и записани
от Стоянка Събева Чакърлова -
читалищен секретар-библиотекар в с. Кичево

XVI. Историческа справка за посрещане на червената армия и установяване на народната власт в с. Кичево

Много неща заличава времето от паметта на човека. Само едно не е в състояние да заличи – спомена за септемврийските дни на 1944 год. Този спомен носи в сърцето си всеки човек с посребрени коси. Възрастните хора още помнят следобедните часове на 8.IX.1944 г., когато се разнесла вестта, че съветската армия е на българската граница. Ясно личали на крилата на самолетите червените петолъчки. На следващия ден около 10:30 ч.(сутринта) съветската армия – освободителка е минала край селото. Посрещането им е станало в края на селото (до старата поща). Народът залял централната улица. Камбаната биела тържествено.

Посрещането на съветската армия е станало по стар народен обичай – с хляб и сол. Една част от посрещачите носили дарове, друга – цветя, а майката на Жечка Карамфилова носила поднос с вкусни курабийки.

Народът се вълнувал. Всеки искал да докосне братята – освободители. В очите на всички блестели сълзи. Майката на Жечка Карамфилова – Руска Михайлова Цветкова ликувала от радост в очакване да види между освободителите и двете си дъщери – партизанки. Сълзите се леели от очите ѝ. Никой не можел да каже в този момент дали те са били от грейналата радост или от спотаяваната мъка. Още същия ден разквартирували червеноармейците по къщите. Почти всеки дом е посрещал гости. Една част от съветските войски били настанени на палатки в местността „Баба Калуша“, в близост до селото, а друга - до Орешашката кория. Последните били палатки, пълни с боеприпаси и имущество. Тук също е имало съветски войници.

На 18.IX.1944 год. при злополука бил ранен съветския гражданин Александър Владимирович Лавричев, който починал от раните си в с. Кичево.

Народно-демократичната власт в селото е била установена на 9.IX.1944 г. Двамата братя Добри и Карамфил Стоянови уведомили някои по-будни хора от селото като: Стойчо Янков, Съби Атанасов, Съби Иванов, Съби Неделчев, Слави Стоянов и Захари Николов на 9.IX рано сутринта да бъдат на мегдана. На следващия ден гореспоменатите лица, разпределени на две каруци потеглили за гр. Варна, за получаване на оръжие. Отправили се към околийското управление. Тук те са имали възможност да видят съпругата на Стоян Мураданларски – Дана Мураданларска. Тя била облечена в черно. Държала два пистолета в ръцете си. Малко преди това тя убила един о палачите – Генерал Христов.

Комендантството и околийското управление още в първите дни на народната победа са били превърнати в щабове на народната милиция. Там са били задържани мнозина от палачите и често групи от по 4-5 души, с червени ленти на ръцете, въоръжени с пушки и пистолети докарвали нови арестанти.

От околийското управление Стойчо Янков, Съби Атанасов, Съби Иванов, Съби Неделчев, Слави Стоянов, Добри Стоянов, Карамфил Стоянов и Захари Николов били изпратени в стария военен арсенал за оръжие. Всички се сдобили с пушки „Винтовки“. Качили се на каруците и през Фрага баир се отправили към село Куманова, където бил центъра на общината. Арестували бирника Кожухаров и Алекси Илиев. двамата

арестувани били конвуирани от Стойчо Янков, Захари Николов и Слави Стоянов. Вечерта Добри Стоянов арестувал Атанас Георгиев (Таназоолу), който бил кмет на с. Кичево, а Съби Неделчев арестувал Антим Алексиев. Няколко дни след това Христо Добрев и Съби Димитров арестували Андон Киряков, а Съби Атанасов арестувал Тодор Архондиев.

В продължение на цял месец в селото е имало патрули. Освен това във всяка къща е имало настанени съветски войници, които след 1 месечен престой се оттеглили към Берлин. След това в селото назначили пазванти. Начело на общината застанал Андон Филипов от с. Орешак, а за кмет и партиен секретар на село Кичево бил избран Добри Стоянов. За околийски управител бил посочен Карамфил Стоянов. Още първите години кметовете били посочвани от ОФ (Отечествен фронт), който бил създаден 2-3 дни след установяване на народнодемократична власт. Той бил създаден по инициатива на по-будни хора от селото – членове на БКП и учители.

Първите активисти на ОФ са били: Добри Стоянов – член на БКП, Карамфил Стоянов - БКП, Стойчо Янков – БКП, Тодор Железов – БКП, Добри Калчев –БЗНС, Божко Петров –БКП, Съби Иванов – БЗНС. Те провеждали махленски събрания, участвували са при определяне на наряди. Определяли на кого и по колко да дадат от някои стоки от първа необходимост.

Още от първите дни на победата било създадено комисарство. Стоките се продавали по преценка на кмета и ръководството на ОФ (Отечествен фронт).

В първите дни след установяване на народно-демократичната власт в селото бил проведен митинг, на който присъствували Иван Добрев – Странджата, неговата другарка Радка и Величка Карамфилова – партизани от отряд „Васил Левски“

Материалите са събрани и
обработени през 1982 год. Ценна
помощ при издирването оказаха:
Слави Стоянов, Панайот Янакиев,
Ненко Янакиев, Яни Андреев, Антим
Алексиев – всички от с. Кичево.
Изготвил справката:
Стоянка Събева Чакърва
с. Кичево

XVII. Откриване паметника на Жечка Карамфилова и Стоян Добрев – Странджата - 8.IX.1959 г.

В навечерието на 15 год. от победата на социалистическата революция в България сред селския мегдан, Кичевци издигат величествен паметник на двамата партизани Стоян Добрев – Странджата и Жечка Карамфилова.

За откриването на паметника дошли: членът на ЦК на БКП и I-ви секретар на градския комитет на БКП във Варна – Ламбо Теолов, кандидат-членът на ЦК на БКП и

бивш политкомисар на Х ВОЗ – Демир Борачев, кандидат-членът на ЦК на БКП и първи секретар на Окр. к-т на БКП във Варна – Тодор Стойчев, другари на Странджата и Жечка – Димитър Желязков, Милка Пеева, Петър Савов-Патрика, родители и близки на загиналите, АБПФК от близки села и гр. Варна.

Секретарят на общинския партиен комитет в с. Кичево – Йордан Неделчев открива тържеството след което думата бе предоставена на секретаря на Окр. комитет на БКП. В своето слово той изтъква героичния живот на падналите в борбата – Жечка Карамфилова и Стоян Добрев.

След това думата е дадена на Демир Борачев, който разказва спомени за партизанския живот. Той обрисова двамата партизани като предани, верни народни борци, отдали живота си за щастието на народа.

Към паметника са отправени колона от хора, носещи венци и букети от живи цветя. Положен бе венец от името на Окр. К-т на БКП, Държавна печатница „Стоян Добрев – Странджата“ – Варна, от Опр. к-т на ОФ, от партиен к-т с. Кичево, от управлението на ТКЗС, ОНС, ОК на ДКМС с. Кичево, от местната земеделска дружба, ДОСО, от представители на политически и масови организации от съседните села, от родители и близки на загиналите.

С букети от живи цветя и най-хубави мисли коленичи признателното население от този край пред паметника на Стоян Добрев и Жечка Карамфилова.

Материалите са събрани и
обработени през 1980 г. Ценна
помощ при издирването ми оказаха:
Христо Добрев, Жечка Добрева, Ив. Ляпова,
Анна Стоянова, Окр. библиотека гр. Варна,
Записала историята на паметника:
Стоянка Събева Чакърова

XVIII. Поглед към историята на гагаузите

За множеството от хората гагаузи е просто фолклорен мотив и по традиция масово ги идентифицират с турците, защото говорят на турски диалект. През всички столетия, откакто това понятие съществува обаче за гагаузина да го наречеш турчин е най-голямата обида. Защото тюркоподобния език е дошъл до тях по един път, а християнската им вяра е вековечна.

И сега в България все още съществуват гагаузки села. А в Молдова, където е по-голямата част от това българско население, гагаузите живеят предимно в български села, смесените бракове са нещо съвсем обичайно, а богослужението в църквите се извършва едновременно на славянобългарски, турскогагаузки и на молдовски (румънски).

Историята на гагаузите е амалгама от исторически истини и легенди. Най-разпространено е мнението, че гагаузите са най-чистите потомци на древните българи и са останали от аспаруховите българи. Върху езика им времето е нанесло думи и понятия от различни езици. Някога през днешна Молдова и Добруджа са минавали

печенези и огузи. Историците смятат, че тъкмо от огузите е останало наименованието на гагаузите.

Когато княз Борис покръства българите, проявените в този район сепаратистки настроения от една страна са допринесли по-късно до навлизане християнството, от друга – да се запази повече от българския дух и от древния език на прародителите ни.

Както знаем, под турско владичество последни са паднали владенията на добруджанските боляри – Добротица, Балик и Иванко. А съпротивата на населението била наистина героична. От онова време живее и легендата за 40-те моми скочили в морето от нос Калиакра, за да не се дадат на турците.

Следващият опит за откъсване от кръвната принадлежност на гагаузите правят гръцките фанариоти. Те се опитват да елинизират езика им и дори създават азбука на основата на гръцката, мъчейки се така да приобщат тази част от българите към гръцката патриаршия. Наложили са дори гръцки владика във Варна. В последствие се оказва, че гагаузите са между първите, които се идентифицират сами като миряни на българската екзархия. Всички опити на османлии да ислямизират гагаузкото население, използвайки диалекта им, претърпяват провал.

Врхна точка на българския патриотизъм е Каварненската буна през 1877 година, удавена в кръв от черкезките заселници.

Гагаузите никога не са имали свой училища, почит към бащиния им език. В резултат на което днес в остатъците от техните селища на наша територия само много стари хора говорят древния им език. Ние, за съжаление, не познаваме бита и мисленето им. На учените само е известно, че те са чисти българи, не получили признание за корените си. Но запазили завинаги съзнанието за произхода си.

Из в-к „Над 55 години“
28.IX – 4.X.2004 г.

Гагаузите вадели нож по най-малък повод

Безспорно сред старите жители на Варна най-интересни били гагаузите, които компактно заемали северната част на града. Все още се спори за техния етнически произход, но най-общата им характеристика е, че са православни християни, но говорят на турски език. По-старите свидетелства сочат, че гагаузите се делили на два вида. Едните се смятали за българи, съчувствали на българите, женели се за българки и въобще не се отличавали много от българите. Другите, така наречени „същински“, , или „хасъл“ гагаузи, които били наричани и „приморски“, винаги странели от българите и в обществените конфликти на града винаги взимали страната на гърците. Те не се занимавали с търговия, а били главно лозари и хамали.

Средището на техния квартал бил Ченгепазарът, който през деня пустеел, но привечер оживявал. След тежък изнурителен ден тук се събирали хамалите, коларите, лозарите и други работници от пристанището. Вечерно време кръчмите се пълнили, ароматното димято варненско вино се леело в изобилие, кънтели викове, пеели се песни на фона на латерни. Често запойте завършвали с побоища и скандали, по най-малкия повод били пускани в ход ножове и ками.

В разгара на веселбата подпийналите гагаузи с викове и песни се качвали на файтони и на цели шествия обикаляли нощем по улиците на града. Обичайна гледка била към 11 часа вечерта да се види цяла върволица от файтони, заети от весели компании, предвождани от файтон с латерна. Когато не се веселяли, гагаузите се напивали мъртвешки или играели комар на орехи и ашици, си спомня писателят Антон Страшимиров.

XIX. Старата Варна. Преди век Варна бил ориенталски град

Преди век Варна нямала нищо общо с днешния красив курортен град. След Освобождението в морската ни столица нямало голямо пристанище, нито плаж и водни пързалки, както и Морската градина. Обликът бил напълно ориенталски. Това впечатление се подсилвало от преобладаващото турско и гръцко население, езикът на улицата бил също турски.

Градът наброявал 8 махали, разделени по етнически признак. По брой на своите жители кварталите се подреждали в следния ред: турска, гръцка, арменска, еврейска, българска, татарска и циганска.

На местните избори през 1879 г. във Варна били избрани 3-ма турски и 3-ма гърци кметове, 1 българин и 1 арменец. Тази безпристрастна статистика отразявала съотношението на населението в морския град. Картината се променила едва в началото на XX век, когато тук придошли много българи от северна Добруджа, Бесарабия, Тракия и Македония. Тогава се създава Ени Махале, т.е. българската махала.

Всеки случаен гост на Варна се стряскал от виковете на търговците из чаршиите: „Сють“, „Йорч“, „Кирез“, „Армуд“, „Казалджик“, „Карпуз“, „Зарзаватчи“, вместо „прясно мляко“, „кисело мляко“, „череша“, „круши“, „дренки“, „дини“ и „градинаря“. Създавало се впечатление, че те се намиращ в България, а някъде из южната ни съседка. Затова кметът на Варна – Ив. Церов издал през 1909 г. най-строга заповед – да не се продава стока и храни по улиците на турски език, а само на български.

Същият кмет Ив. Церов станал известен с още една важна заповед – забранил пиенето на кафе в общината. Според него градската управа се била превърнала на кафеджийница, тъй като всеки посетител, който искал по-бързо да му се свърши работата, поръчвал да се донесе от тъмната напитка на необходимия му чиновник. А някои направо влизали в общинското управление с кафеджия, който носел на табла по няколко филджана (чаши). Губело се страшно много време в излишни разговори, пише с възмущение в спомените си Ив. Церов.

Стъргалото на следосвобожденска Варна се намирало на „Балък пазар“. Това било най-оживеното място, средище на търговския и обществен живот на града. Едновременно „Балък пазар“ бил център на гръцката махала, която се намирала в най-ниската и закътана от морските ветрове част на града. Характерен за площада бил европейският му облик. Тук се намирали най-престижните и аристократични кантори и магазини. Един до друг се подреждали „кевгир-мазите“ със складове за стоки, сарафите и големите търговски кантори. В това търговско гъмжило господствали евреите и гърците.

„Балък пазар“ бил прочут с магазините за европейско облекло и съответните аксесоари. Основната им клиентела били проспериращите търговци и чиновници. Законодателка на това царство на суетата била мадам Фани с нейните виенски и будапещенски дамски моди. Тя можела да преобрази свенливо селско девойче от дълбоката провинцията в модна новоизлюпена чиновничка..